

TÜRKİYE'DEKİ ARICILIK FAALİYETİNE HUKUKİ PERSPEKTİFTEN BAKIŞ

An Overview of Beekeeping Activity in Turkey from A Legal Perspective

İrem DOĞAN¹, Aslı ÖZKÖK^{2*}

¹ Hacettepe Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, 06800, Beytepe, Ankara, TÜRKİYE, E-mail: iremdogan1923@gmail.com; ORCID No: 0000-0002-4521-7997

² Hacettepe Üniversitesi, Arı Ve Arı Ürünleri Uygulama ve Araştırma Merkezi (HARÜM), 06800, Beytepe, Ankara, TÜRKİYE, E-mail: asozkok@gmail.com; ORCID No: 0000-0002-7336-2892

*Yazışma Yazarı/Corresponding Author: E-mail: asozkok@gmail.com

Geliş Tarihi / Received: 24.07.2019 Kabul Tarihi / Accepted: 16.09.2019 DOI: <https://doi.org/10.31467/uluaricilik.596232>

ÖZ

Dünya arıcılık sektöründe, Türkiye, önemli üretim potansiyeline sahip ülkelerden biri olarak yer almaktadır. Koloni varlığı bakımından dünya sıralamasında üçüncü sırada olan ülkemiz bal ihracatında yirmi birinci sırada yer alarak sektörün sahip olduğu potansiyelin çok altında bir gelir elde etmektedir. Bu doğrultuda Türkiye iç pazarda bal üretimi bakımından ihtiyaçlara cevap verebilir olsa da dış pazarda önemli bir aktör olmaktan uzaktır. Bunun önemli bir nedeni de Türkiye'de arıcılık üzerine yürürlükte bulunan mevcut yasal düzenlemelerin sektörün ihtiyaçlarına cevap verememesi ve verimin artmasına hizmet etmemesidir. Henüz ülkemizde bal dışındaki arı ürünlerine yönelik standardizasyon çalışmaları tamamlanmadığından hukuki mevzuat oluşturulamamıştır. Gerekli hukuki düzenlemelerin oluşturulmasında geç kalınması ülkemizdeki arı ırkları ve bitki türleri bakımından da ciddi tehlikelerle karşı karşıya kalınmasına yol açmaktadır. Doğru bir teknikle hazırlanacak, bir bütünlük arz eden, ulaşılabilir ve uygulanabilir olan, şeffaf, güncel ve bütün arı ürünlerini ve arıcılık faaliyetinin her safhasını kapsayan bir mevzuat ile Türkiye arıcılık sektöründe ciddi atılımlar yapabilecektir. Zira hukuki denetimi sağlanmış ürünlerin piyasadaki marka değeri de artacaktır.

Anahtar Kelimeler: Arıcılık, arı ürünleri, yasal düzenlemeler, mevzuat, Türkiye.

ABSTRACT

Turkey ranks as one of the countries with significant production potential in the world beekeeping sector. Our country, which ranks third place in the world in terms of honeybee colony numbers, ranks twenty-first place in honey exports and earns income much below the potential of this sector. In this respect, Turkey can respond to the needs for the production of honey in the domestic market, though it is far from being an important actor in exporting honey to international markets. Current legal regulations could be an important reason for this matter because beekeepers may not be able to satisfy the needs of the sector and enhance the productivity. As the standardization studies for bee products other than honey have not been completed in our country, legal legislation could not be established. The delay in the establishment of the necessary legal arrangements leads to serious dangers in terms of bee breeds and plant species in our country. We should prepare proper techniques, for the whole country, which is accessible and workable, transparent, and corresponds with the current legislation covering all stages of producing bee products and beekeeping, then Turkey will make significant strides in the beekeeping industry. The worth of brand values from products that have been legally audited result in an increase in price in the market.

Keywords: Beekeeping, bee products, legal regulations, legislation, Turkey,

DERLEME MAKALESİ / REVIEW ARTICLE

EXTENDED ABSTRACT

Goal: Turkey ranks as one of the countries with significant production potential in the world beekeeping sector. Our country ranks third place in terms of honeybee colony numbers, but it ranks twenty-first place in honey exports and earns an income much below the potential of the sector. Accordingly, Turkey can meet the needs of the domestic market in honey production. However, it is far from being an important actor in the foreign market. An overview of legal perspective about bees are presented here.

Discussion: There are many reasons that are responsible for his situation. However, in our opinion, one of the most important reasons is the inadequacy of the existing legal regulations and the difficulties arising from the implementation of the legislation. When examined according to the hierarchy of norms, it can be said whether the arrangements under the hierarchy are arranged in accordance with the aims of the superior norms. Moreover, the fact that the existing legislation is flawed in terms of the technique of preparing the legislation and the fact that the legislation is quite erratic makes it difficult to implement by beekeepers and administration. At the same time, the lack of a legal standard for bee products other than honey leaves the production process uncontrolled and unsafety for the products, which are produced.

Inaction in establishing the necessary legal arrangements causes serious dangers in bee breeds and plant species. In recent years, inaction to ban pesticides has caused bee deaths and also honey for consumption has been forbidden because it contains chemical residues. At the same time, producers in all branches of agricultural production, as well as beekeepers, should be aware of the importance of bees, as a pollinator, which is vital to the survival of living things for their integral role in food production.

In recent years, the relationship with alternative medicine practices has increased in the world and in our country. In this context, bee products are among the most interesting products, so the demand for these products is increasing day by day. Despite growing demand, manufacturers in Turkey do not have enough information about how they can produce the bee products and also they do not have the necessary equipment. The private sector has some experience in this regard, but sustainable production can only be achieved when the relevant ministry makes the necessary legal arrangements, provides agricultural support to the producers, and provides the necessary training to the producers for production

Conclusion: If the legal regulations are arranged well, Turkey will reach an important position in the production and export of bee products. In this context, a new legislation needs to be established. During the legislation preparation process, scientists, ministry legislation experts, producers and beekeepers etc. should work together. If a proper technique for the whole, which is accessible and workable, transparent, and corresponds with the current legislation covering all stages of all bee products and beekeeping is developed, then Turkey will make significant strides in the beekeeping industry. With this strategy it has been shown that the brand value of products that have been legally audited will increase in the market.

GİRİŞ

Tarihin çok eski zamanlarından beri insanoğlunun hayatta kalma mücadelesi geniş anlamda tarım politikaları üzerinden gerçekleşmiştir. Öyle ki, tarım devrimiyle başlayan süreç "insanoğlunun bazı bitki ve hayvan türlerini denetleyip, geliştirme ve genişletmeleri süreci" olarak tanımlanmış ve insanın dünya üzerindeki yaşamını büyük ölçüde değiştirdiği için "devrim" olarak nitelendirilmiştir (Sander 2017). Geçmişten günümüze arıcılık faaliyetleri incelendiğinde, arıcılığın da tarım devrimini yakından takip ettiği görülmektedir. Antik çağlarda doğal yollarla oluşmuş kovandaki oğulu öldürerek bala ulaşan insanoğlu (Sarıöz 2006), bugün kovandaki her faaliyete müdahale edilebilmekte,

modern yöntemlerle kovanın işleyişini, tüm arı ürünlerini en verimli şekilde elde etmeye yönelik olarak, şekillendirilebilmektedir.

Tarih boyunca tarımsal faaliyetler içinde ciddi bir yer tutmuş olan arıcılık, bugün de dünya ve ülkemiz için değerli bir konuma sahiptir. Zira son yıllarda arı ürünleri üzerinde gerçekleştirilen bilimsel çalışmalar sonucunda bu ürünlere olan talep artmış ve arıcılık sektörü gelişime açık, katma değerli ürün ortaya çıkarmaya uygun bir pazar haline gelmiştir (Özkök 2018). Ayrıca arının bitkiler üzerinde yapmış olduğu tozlaşma ile de ürün kalitesi ve verimi de artmaktadır (Özkök 2018).

DERLEME MAKALESİ / REVIEW ARTICLE

Türkiye’de arıcılık, çok eski zamanlardan bu yana yürütülmektedir. Bu konudaki ilk kanıtlar ise M.Ö. 7000-8000 yılları arasında Anadolu’da Çatalhöyük’teki kovan ve arı resimlerinin bulunduğu halı desenleri ve duvarlara yapılan çizimlerdir. Ayrıca Dünya’da ilk yazılı arıcılık kanunları da M.Ö. 17-13 yüzyıllarda Hititler tarafından çivi yazısıyla yazılmış ve Boğazköy’de bulunmuş tabletlerdir (Akkaya ve Alkan 2007). O zamandan günümüze arıcılık ülkemizde oldukça gelişmiş ve halkın önemli bir geçim kaynağı haline almıştır. Türkiye Cumhuriyeti Tarım ve Orman Bakanlığının 2017 verilerine göre Türkiye koloni varlığı bakımından dünyada Çin ve Hindistan’ın ardından üçüncü sırada yer alırken, dünya bal üretiminde ise ikinci sıradadır. Ancak bu verilere rağmen Türkiye, dünya bal ihracatında yirmi birinci sırada yer almaktadır (Tarımsal Ekonomi ve Politika Geliştirme Enstitüsü 2019). Hiç şüphesiz bunda Türkiye’nin bal tüketim miktarının yüksek olması etkilidir. Ancak nektarlı bitki çeşitliliği bakımından zengin, endemik bitki türü varlığı akımından ayrıcalıklı bir coğrafi konuma sahip ülkemiz (Sorkun 2008) sektörde yapacağı planlı yatırımlar ve yapılacak hukuki düzenlemelerle mevcut durumunun çok daha üzerinde bir üretimi gerçekleştirebilecek ve uluslararası pazarda söz sahibi olabilecek potansiyele sahiptir.

Bu amaç doğrultusunda göz ardı edilmemesi gereken hususlardan biri, arı ve arı ürünlerine yönelik hukuki düzenlemelerdir. Zira hukuki normlar, piyasanın istikrarlı bir düzen içinde işlenmesini temin eder. Etkili bir ekonomi politikası, piyasanın ihtiyaçlarına cevap veren, milli gelirin büyümesini ve korunmasını amaçlayan hukuki düzenlemelerin varlığını gerektirir (Baykal 2008).

7/11/1982 tarih 2709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının ‘Cumhuriyetin Nitelikleri’ başlıklı 2. maddesinde Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin sosyal bir hukuk devleti olduğu ifade edilmiştir. Hukuk devleti olmanın bir gereği olarak Devlet, arıcılık sektörü dikkate alındığında, bu sektörün istikrarlı bir şekilde işlenmesini sağlayacak mevzuatı oluşturmalıdır. Ayrıca sosyal devlet anlayışına sahip bir devletin temel amaçlarından biri bireyin ve toplumun refahını sağlamaktır. Bu doğrultuda hukuki güvenliği sağlamanın yanında, sosyal adaleti sağlamak amaçlı da devletin ekonomik hayata müdahale edebileceği kabul edildiğinden (Fendoğlu 2018), devlet arıcılık sektöründe milli gelir bakımından sağlayacağı fayda ile toplumsal refahı arttıracak politikaları da hayata geçirmelidir. Zira Anayasa Mahkemesi, 16-27 Eylül 1967 tarih ve

K.1967/29 sayılı Kararında sosyal devleti “...emek ve sermaye ilişkilerini dengeli olarak düzenleyen, özel teşebbüsün güvenlik ve kararlılık içinde çalışmasını sağlayan, çalışanların insanca yaşaması ve çalışma hayatının kararlılık içinde gelişmesi için sosyal, iktisadî ve malî tedbirler olarak çalışanları koruyan, işsizliği önleyici ve millî gelirin adalete uygun biçimde dağılmasını sağlayıcı tedbirler alan adaletli bir hukuk düzeni kuran ve bunu devam ettirmeye kendini yükümlü sayan...” devlet olarak tanımlamıştır. (Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi 1989)

Yukarıda yapılan açıklamalar nedeniyle bu çalışma ile ülkemiz arıcılık faaliyetlerine yönelik hukuki düzenlemelerin incelenmesi ihtiyacı hissedilmiş, mevzuatın içeriğinde ve yasa yapma tekniğinde tespit edilen eksikliklere birtakım çözüm önerileri getirmek amaçlanmıştır.

ARICILIK ÜZERİNE YÜRÜRLÜKTEKİ KANUNİ DÜZENLEMELER

Bir mevzuatın mevcut ihtiyaçlara cevap verip vermediği hakkında sağlıklı bir değerlendirme yapılabilmesi için mevzuatı oluşturan metinlerin içeriğinden önce normlar hiyerarşisindeki yeri incelenmelidir (Şekil 1). Zira bir kanuni düzenlemenin normlar hiyerarşisindeki yeri bu düzenlemenin hangi hukuki normlara dayandığının tespit edilmesini sağlar ve düzenlemenin varlık sebebini ortaya koyar.

Şekil 1. Normlar Hiyerarşisi (Basitleştirilmiş) (Gözler 2018)

Figure1. Hierarchy of Norms (Simplified) (Gözler 2018)

DERLEME MAKALESİ / REVIEW ARTICLE

Türkiye açısından değerlendirildiğinde Anayasa, ülkemizdeki en üstün normların yer aldığı hukuki belgedir. Anayasanın 11. Maddesi, “Anayasa hükümleri, yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını ve diğer kuruluş ve kişileri bağlayan temel hukuk kurallarıdır. Kanunlar Anayasaya aykırı olamaz.” demektedir. Dolayısıyla, Anayasa dışında kalan diğer bütün normlar Anayasaya uygun olmalıdır.

Normlar hiyerarşisinin en üst basamağında yer alan Anayasanın, “siyasal ve sosyal hayatın merkezine insanı alan” (Kaya 2015) bir yapıya sahip olduğu görüşünden yola çıkarak Anayasanın hayatın her alanını doğrudan veya Anayasaya uygun olarak oluşturulmuş hukuki mevzuat aracılığıyla, dolaylı olarak etkilediği görülmektedir.

Çalışmamızın kapsamı gereğince biz burada kanımızca arıcılığı en çok etkilediğini düşündüğümüz normlara değinmekle yetineceğiz. Zira amacımız, yürürlükteki mevzuatın arıcılık sektörü üzerindeki etkisi konusunda genel bir değerlendirme yaparak yeni bir bakış açısı sağlamaktır. Unutulmamalıdır ki hukuk bir sistemdir ve iyi işleyen, ihtiyaçlara cevap veren, hukuk devleti ve sosyal devlet anlayışına uygun, bütün normların anayasa kaynaklı ve anayasaya aykırı olmadığı (İba 2017) modern bir sistemi oluşturmak kısa sürede ulaşılabilecek bir hedef olarak gözükmemekte, ancak bu hedeflere ulaşmanın yolunun sistemi geliştirmeye yönelik eleştiriler yapmaktan geçtiği tarihteki anayasacılık hareketlerinden anlaşılmaktadır. Tarihteki bütün anayasacılık hareketleri olgusal ve düşünsel mücadelelerin ürünüdür (İba 2017).

7/11/1982 Tarih 2709 Sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasası

T.C. Anayasasının 35.maddesi, “Herkes mülkiyet ve miras haklarına sahiptir.” diyerek özel hukukun temel kavramlarından olan mülkiyet hakkını tüm vatandaşlara tanımıştır. Hayatın olağan akışında gerçekleştirdiğimiz birçok işlem gibi vatandaşların sahip oldukları bal ve bombus arı kolonileri varlığı üzerinde serbestçe tasarruf edebilme yetkisi, bu maddede dayanağını bulmaktadır. Mülkiyet hakkı Anayasa tarafından koruma altına alındığı gibi, Türkiye'nin taraf olduğu AİHS EK 1. Protokol ile de uluslararası düzeyde korunmaktadır. Anayasaya ve uluslararası alanda taraf olduğumuz sözleşmelere uygun olarak, yasa koyucu kanun düzeyinde mülkiyet hakkına yönelik ayrıntılı düzenlemeler yapmıştır. Örneğin Türk Medeni Kanunu'nun

752.maddesinde bir arazi malikinin, “...su, rüzgar, çığ veya diğer doğal güçlerin etkisiyle ya da rastlantı sonucunda başkasının arazisine sürüklenen veya düşen şeyler ile buraya giren büyük ve küçük baş hayvan, arı oğulu, kanatlı hayvan ve balık gibi hayvanların hak sahipleri tarafından aranıp alınmasına,..” rıza göstermek zorunda olduğu düzenlenmiş ayrıca mülkiyet hakkı, özel hukuk alanında olduğu gibi Türk Ceza Kanununun “Mal varlığına ilişkin suçlar” başlıklı ilgili maddeleriyle ve çeşitli diğer mevzuatla da koruma altına alınmıştır.

Anayasanın 35.maddesinin ikinci fıkrasında ise mülkiyet hakkının devlet tarafından hangi nedenlerle sınırlandırılabilceği belirtilmiştir. Buna göre mülkiyet hakkı ancak kamu yararı gerekçesiyle ve kanunla sınırlandırılabilir. Bununla birlikte elbette sınırlandırmanın da bir sınırı vardır (Fendoğlu 2018).

Ayrıca idarenin çıkardığı yönetmelik ve adsız düzenleyici işlemlerle belirlenen, arıcıların üretim faaliyetinden başlayarak arı ürünlerinin tüketiciye ulaşmasına kadar geçen süreçte yerine getirmesi gereken yükümlülüklerin ve uyması gereken kuralların kanuni temeli de Anayasanın 124. maddesinde yer almaktadır. Buna göre, “Cumhurbaşkanı, bakanlıklar ve kamu tüzel kişileri, kendi görev alanlarını ilgilendiren kanunların ve Cumhurbaşkanlığı kararnamelerinin uygulanmasını sağlamak üzere ve bunlara aykırı olmamak şartıyla, yönetmelikler çıkarabilirler.”

Arıcılığı doğrudan ilgilendiren bir diğer hüküm Anayasanın “Sosyal ve Ekonomik Haklar ve Ödevler” başlığı altında düzenlenen “Tarım, hayvancılık ve bu üretim dallarında çalışanların korunması” başlıklı 45.Maddesidir. Bu madde gereğince, “Devlet, tarım arazileri ile çayır ve mer’aların amaç dışı kullanılmasını ve tahribini önlemek, tarımsal üretim planlaması ilkelerine uygun olarak bitkisel ve hayvansal üretimi artırmak maksadıyla, tarım ve hayvancılıkla uğraşanların işletme araç ve gereçlerinin ve diğer girdilerinin sağlanmasını kolaylaştırır. Devlet bitkisel ve hayvansal ürünlerin değerlendirilmesi ve diğer değerlerinin üreticinin eline geçmesi için gereken tedbirleri alır”. Yasama organı, işte bu çerçevede tarım ve hayvancılığa yönelik kanun çıkarmakta ve bu kanunlar yürütme organınca çıkarılan cumhurbaşkanlığı kararnameleri, yönetmelikler ve adsız düzenleyici işlemler aracılığıyla yürütülmektedir. Bu kapsamda yasama organınca çıkarılan kanunlara, bugün yürürlükte bulunan *5488 sayılı Tarım Kanunu*, *5996 sayılı Veteriner*

DERLEME MAKALESİ / REVIEW ARTICLE

Hizmetleri, Bitki Sağlığı, Gıda Ve Yem Kanunu, 5262 sayılı Organik Tarım Kanunu; yürütme organının ise bu kanunların bir sonucu olarak oluşturduğu düzenleyici işlemlere 30.11.2011 tarihli Arıcılık Yönetmeliği, 2012/58 No'lu Türk Gıda Kodeksi Bal Tebliği örnek gösterilebilir.

İlk hali 2 Mayıs 1920 tarih ve 3 sayılı Türkiye Büyük Millet Meclisi ve İcrâ Vekillerinin Sûret-i İntihâbına Dâir Kânun (TBMM, 1920) ile kurulan İktisat Vekaleti olan T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı da bugün varlık nedenini Anayasa'nın 45.maddesinde bulmaktadır.

Ülkemizde kişilerin istediği alanda çalışmasını ve sözleşme yapmasını güvence altına alan, Anayasanın "Çalışma ve sözleşme hürriyeti" başlıklı 48. maddesi devlete, "...özel teşebbüslerin milli ekonominin gereklerine ve sosyal amaçlara uygun yürümesini, güvenlik ve kararlılık içinde çalışmasını sağlayacak tedbirleri..." alma yükümlülüğünü yüklemiştir. Bu kapsamda Tarım ve Orman Bakanlığı, arıcılar ve arıcılığa yönelik mevcut veya olması muhtemel tehlikelere karşı önlem almak ve çalışma yapmakla yükümlüdür.

Öyle ki Tarım ve Orman Bakanlığı bu doğrultuda arıcılara 2018 yılında adet başına; arılı kovan desteği olarak 10 ₺,, ana arı desteği olarak 15 ₺, ve damızlık ana arı desteği olarak 40 ₺, aktarmaktadır (Resmi Gazete 2018/11460 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı). Söz konusu desteğin yeterli olup olmadığı konusunda değerlendirme yapılırken devletin iktisadi ve sosyal ödevlerinin sınırını tespit etmek önemli bir husustur.

Anayasa tarafından devlete yüklenen iktisadi ve sosyal ödevlerin sınırı anayasa'nın 65. maddesinde öngörülmüştür. Buna göre, "Devlet, sosyal ve ekonomik alanlarda anayasa ile belirlenen görevlerini, bu görevlerin amaçlarına uygun öncelikleri gözeterek mali kaynaklarının yeterliliği ölçüsünde yerine getirir". Görüldüğü üzere anayasa, Devlete asil olarak tarım, hayvancılık ve bu üretim dallarında çalışanların korunması ödevini yüklemiş ve bu sorumluluğu da devletin mali kaynaklarıyla sınırlandırmıştır. Bu hükmün ne derece geniş yorumlanacağı, devletin iktisadi ve sosyal ödevlerini yerine getirmemesi için bir dayanak haline getirilip getirilemeyeceği tartışmalı olmakla birlikte doktrindeki hakim görüşe göre, idarenin bir hizmeti yerine getirmekten kaçınmak veya gerçekleştirilen bir hizmetteki aksaklıklardan doğan sorumluluğundan kurtulmak için 65. maddeyi dayanak gösteremeyeceği ifade edilmektedir (Dinler 2008). Bu kapsamda arıcılara verilen desteğin yeterli

olup olmadığı tartışmasının iki ölçüt üzerinden yürütülmesi gerekmektedir. Birincisi devletin arıcılara sağladığı desteğin tarımsal üretim planlaması ilkelerine uygun olarak üretimi arttırmak için yeterli olup olmadığı, İkincisi ise devletin arıcılara sağladığı desteğin mali kaynaklar ile sağlanabilecek değerle uyumlu olup olmadığıdır.

Anayasal hükümler çerçevesinde yapılan değerlendirmenin ardından normlar hiyerarşisinin bir alt basamağına inildiğinde kanunlar ve uluslararası sözleşmeler görülür. Bu doğrultuda bu makalede incelenecek kanunlar; 5488 sayılı Tarım Kanunu, 5996 sayılı Veteriner Hizmetleri, Bitki Sağlığı, Gıda Ve Yem Kanunu'dur.

18/4/2006 Tarih 5488 Sayılı Tarım Kanunu

Belirli bir alanda yeni baştan ve tümüyle düzenleme yapan kanunlara kod kanun adı verilmektedir (Araç ve İba 2003). 2006 yılında yürürlüğe giren 5488 sayılı Tarım Kanunu, bir alanı bütün yönleriyle düzenlediği için kod kanun (Araç ve İba 2003) niteliğinde olup tarım politikalarını ve tüm bunlarla ilgili oluşturulacak mevzuatın uygulama esas ve usullerini kapsayan kanundur. Tarım Kanununun 3.maddesinde tarım; "Doğal kaynakları uygun girdilerle birlikte kullanarak yapılan her türlü üretim, yetiştirme, işleme ve pazarlama faaliyeti" olarak tanımlanmıştır. Bu tanımdan hareketle Tarım ve Orman Bakanlığı arıcıların yapacağı her türlü üretim, işleme ve pazarlama faaliyetine yönelik olarak çalışma yapmaya yetkilidir. Ayrıca bu alan bakanlığın sadece yetki alanını değil yükümlülüklerinin kapsamını da belirlemektedir. Zira kanunun 8. maddesinde, "Bakanlık, tarım sektörünün ihtiyaç duyduğu tarımsal bilgi ve teknolojilerin yurt içinde geliştirilmesi, bu bilgi ve teknolojilerin yurt dışından transfer edilerek denemesi ve adaptasyonu ile yayımını sağlamak için, kamu ve özel sektörün tarımsal araştırma faaliyetlerini verimli ve etkin kılacak tedbirleri alır." şeklinde ifade edildiği üzere bakanlığın bu konuda çalışma yapıp yapmayacağı takdir edebileceği bir konu değildir aksine yasa koyucu tarafından bakanlığa verilmiş bir görevdir.

Tarım ve Orman Bakanlığı, gerçekleştirdiği bütün işlemleri Kanunun; "Tarım politikalarının ilkeleri" başlıklı 5. maddesine ve "Tarım politikalarının öncelikleri" başlıklı 6. maddesine uygun olarak yapmak zorundadır. Bakanlık bu ilkeleri ve öncelikleri gözetmeksizin mevzuat düzenlemesi yapamaz (Madde 5; Madde 6).

DERLEME MAKALESİ / REVIEW ARTICLE

MADDE 5 - TARIM POLİTİKALARININ İLKELERİ (18/4/2006 Tarih 5488 Sayılı Tarım Kanunu Madde 5)

Tarım politikalarının ilkeleri şunlardır:

- a) *Tarımsal üretim ve kalkınmada bütüncül yaklaşım.*
- b) *Uluslararası taahhütlere uyum.*
- c) *Piyasa mekanizmalarını bozmayacak destekleme araçlarının kullanımı.*
- ç) *Örgütlülük ve kurumsallaşma.*
- d) *Özel sektörün rolünün artırılması.*
- e) *Sürdürülebilirlik, insan sağlığı ve çevreye duyarlılık.*
- f) *Yerinden yönetim.*
- g) *Katılımcılık.*
- ğ) *Şeffaflık ve bilgilendirmek.*

MADDE 6 - TARIM POLİTİKALARININ ÖNCELİKLERİ (18/4/2006 Tarih 5488 Sayılı Tarım Kanunu Madde 6)

Tarım politikalarının öncelikleri şunlardır:

- a) *Tarımsal üretimde verimlilik, ürün çeşitliliği, kalite ve rekabet gücünün yükseltilmesi.*
- b) *Yeterli ve güvenilir gıda arzının sağlanması.*
- c) *Tarımsal işletmelerin altyapılarının geliştirilmesi.*
- ç) *Tarımsal faaliyetlerde bilgi ve uygun teknolojilerin kullanımının yaygınlaştırılması.*
- d) *Tarımsal girdi ve ürün piyasalarının geliştirilmesi ve üretim-pazar entegrasyonunun sağlanması.*
- e) *Tarımsal üretimin tarım-sanayi entegrasyonunu sağlayacak şekilde yönlendirilmesi.*
- f) *Tarım sektörünün kredi ve finansman ihtiyacının karşılanmasına ilişkin düzenlemeler yapılması.*
- g) *Destekleme ve yönlendirme tedbirlerinin alınması.*
- ğ) *Doğal afetler ve hayvan hastalıklarına karşı risk yönetimi mekanizmalarının geliştirilmesi.*
- h) *Kırsal hayatın sosyo-ekonomik açıdan geliştirilmesi.*
- ı) *Üretici örgütlenmesinin geliştirilmesi.*
- i) *Tarım bilgi sistemlerinin kurulması ve kullanılması.*

j) *Toplulaştırma, arazi kullanım plânının yapılması ve ekonomik büyüklükteki tarım işletmelerinin oluşturulması.*

k) *Toprak ve su kaynaklarının geliştirilmesi ve rasyonel kullanımı.*

l) *Avrupa Birliğine uyum sürecindeki gelişmelerden doğacak ihtiyaçları karşılayabilecek şekilde ortak piyasa düzenlerinin öngördüğü, idarî ve hukukî düzenlemelerin yapılması.*

Bakanlık tarafından oluşturulacak tarımsal destekleme programlarının ihtiyaç duyduğu finansman, Türkiye Büyük Millet Meclisinde her yıl sonunda bir sonraki yıl için yapılan bütçe kanununda kararlaştırılır. Zira idare, bütçe kanununda pay ayrılmayan hiçbir konuda harcama yapamaz. Bu doğrultuda her yıl Tarım ve Orman Bakanlığının hayvancılık destekleme hizmetleri kapsamında harcayacağı tutar bellidir. 2019 yılı için yapılan bütçe planlamasında Tarım ve Orman Bakanlığı'nın, hayvancılık destekleme hizmetlerine harcayacağı tutar, 2019 Yılı Merkezi Yönetim Bütçe Kanununda 93.720.000 ₺, olarak belirlenmiştir. Tarım ve Orman Bakanlığı, belirlenen bu miktar çerçevesinde destek kalemlerini oluşturmaktadır.

Tarımsal destekleme programlarına ayrılacak tutar ile ilgili olarak asgari sınır kanun koyucu tarafından Tarım Kanununda öngörülmüştür. Kanunun 21. maddesinde, tarımsal destekleme programlarına bütçeden ayrılacak kaynağın, gayrisafi millî hasılanın yüzde birinden az olamayacağı ifade edilmiştir.

11/6/2010 Tarih 5996 Sayılı Veteriner Hizmetleri, Bitki Sağlığı, Gıda Ve Yem Kanunu

Arıcıları doğrudan etkileyen bir diğer kanun ise 5996 sayılı Veteriner Hizmetleri, Bitki Sağlığı, Gıda ve Yem Kanunu'dur. Yasa koyucu 5996 sayılı Kanunda; veteriner hizmetleri, bitki sağlığı, gıda ve yem konularında oldukça ayrıntılı düzenlemeler öngörmüştür. Öyle ki, kanuna aykırı hareket edenler hakkında uygulanacak idari cezalar dahi özel olarak düzenlenmiştir.

5996 sayılı Kanun'un 1.maddesinde, kanunun amacının; "...gıda ve yem güvenilirliğini, halk sağlığı, bitki ve hayvan sağlığı ile hayvan ıslahı ve refahını, tüketici menfaatleri ile çevrenin korunması da dikkate alınarak korumak ve sağlamak..." olduğu ifade edilmiştir. Buradan hareketle ifade edilmelidir ki, Bakanlığın bu kanun gereğince oluşturacağı mevzuat ve izleyeceği politikalar, ilgili maddede

ifade edilen amaçlara aykırılık teşkil etmemelidir. Ayrıca bir üst norma uygun olmanın yanında oluşturulan mevzuatın uygulanabilir olması ve gerekli denetim mekanizmalarını da bünyesinde barındırması gerekir. 5996 sayılı Kanun bu denetim mekanizmalarına sahip olsa da ülkemizdeki fiili durum incelendiğinde, çevrede yaratabileceği olumsuz etkiler yeterince hesaplanmadan ve gerekli önlemler alınmadan bilinçsizce kullanılan tarım ilaçlarının bugün arıcılarımızın en ciddi sorunlarından biri olduğuna yönelik haberlerin kamuoyunda sıkça yer aldığı görülmektedir (Emen 2018). Bu nedenle Kanununun 1. maddesinde öngörülen amacın, arıcılık sektörü açısından bakıldığında, sektöre yansımada birtakım aksaklıkların olduğu söylenebilir. Bu aksaklıklar ve nedenleri Bakanlık tarafından yapılacak analizlerle tespit edilmeli, mevzuattan kaynaklanan sorunlar raporlanmalı ve mevzuatın yeniden düzenlenmesi esnasında dikkate alınmalıdır.

Ayrıca önemli olan bir başka husus, Bakanlık tarafından yapılan denetimin etkili bir şekilde gerçekleştirilmesidir. Bakanlığın Kanunda öngörülen ve gerçekleştirilmesine idari bir yaptırım bağlanmış fiilleri makul bir sürede tespit etmesi ve gerekli işlemleri tesis etmesi tarım politikalarının sağlıklı bir şekilde gerçekleştirilmesi için büyük önem taşımaktadır. Örneğin, ruhsatsız ve yüksek dozda yapılan zirai ilaçlamaların tespit edilememesi sonucu yaşanan toplu arı ölümleri 2018 yılında uluslararası kuruluşların raporlarına yansımış, buna göre sadece Adana ilinde zehirlenme sonucu gerçekleşen toplu arı ölümleri nedeniyle, 160.000 kovan telef olmuş, arıcılar yaklaşık 67.200.000 TL zarara uğramıştır. (Greenpeace Akdeniz 2018).

30/11/2011 Tarihli Arıcılık Yönetmeliği

2011 yılında yürürlüğe giren Arıcılık Yönetmeliği, 5996 sayılı Veteriner Hizmetleri, Bitki Sağlığı, Gıda ve Yem Kanununun bir gereği olarak arıcılık faaliyetini düzenlemek üzere, Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından hazırlanmıştır. Arıcılık Yönetmeliği, normlar hiyerarşisinde kanunların altında, idarenin adsız düzenleyici işlemlerinin bir üst basamağında yer almaktadır.

Yönetmeliğin önemli eksikliklerinin başında, bugün Türkiye arıcılık sektörünün %75'ini oluşturan gezginci arıcılığın (Tarım Ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu, 2016) sorunlarına çözüm üretmemesi gelmektedir. Gezginci arıcılığın düzenlendiği 5. madde incelendiğinde görülmektedir ki gezginci arıcıların konaklayacakları yerleri ve

kapasiteleri belirleme yetkisi il ve ilçe müdürlüklerine verilirken, ilgili coğrafyanın sahip olduğu kapasitenin hangi standartlarda tutulması gerektiği ile ilgili herhangi bir düzenleme yapılmamıştır. Ayrıca gezginci arıcılığın önemli bir aşaması da arıların sevk edilmesi aşamasıdır. Arılarını başka bir bölgeye sevk edecek arıcının öncelikle "Hayvan Sevklerine Mahsus Yurtiçi Veteriner Raporu" alması gerektiği düzenlenmiş ise de arıların sevk işlemi sırasında, arı sağlığının korunmasına yönelik bir tedbir öngörülmemiştir. Nakliye işleminin oldukça maliyetli olması arıcıları mümkün olduğunca maliyeti düşük ve nakliye uygun olmayan araçlara yönlendirmekte, bu durumda hastalık ve zararlıların arılarla birlikte taşınmasına yol açmaktadır.

Yürürlükte bulunan Arıcılık Yönetmeliğinin bir diğer sorunu ise bal dışındaki diğer arı ürünleri hakkında herhangi bir standardizasyonu öngörmemiş olmasıdır. Söz konusu yönetmeliğin 7. maddesinde bal ile ilgili bir düzenlemenin bulunması gerektiği öngörülmüşken, yönetmeliğin 4. maddesinde tanımlanmış olan diğer arı ürünleri hakkında bir standarttan bahsedilmemektedir. Dolayısıyla bu ürünlerin hem ülkemizdeki üretiminde hem de ülkemize ithal olarak girişinde herhangi bir kontrol sağlanamamaktadır.

Yönetmeliğin yukarıda bahsedilen eksikliklerinin dışında yönetmelikteki mevcut hükümlerin uygulanmasında da birtakım sorunların olduğu arı yetiştirici birliklerinin son yıllardaki raporlarına yansımaktadır. Örneğin her ne kadar Yönetmeliğin 6. maddesinde temel peteğe balmumunun doğal yapısında bulunmayan maddelerin karıştırılması yasaklanmış olsa da piyasada birer petrol ürünü olan naftalin ve parafin içerikli peteklerin yer aldığı görülmektedir (Ünye Ticaret Borsası 2014).

Bir başka sorun ana arı yetiştiriciliği ve eğitimine ilişkindir. Yönetmeliğin 8. maddesinde, bakanlığın düzenleyeceği ana arı yetiştiriciliği kursları sonunda "Ana Arı Yetiştiriciliği Sertifikası" vereceği öngörülmüştür. Ancak dünyadaki arı ırklarının %20'sine ev sahipliği yapan ülkemizde ana arı üretimin özüne uygun şekilde yapılmadığı, üreticiye verilen eğitimin yetersiz olduğu ve bu nedenle mevcut arı ırklarının ciddi tehlikelerle karşı karşıya olduğu, raporlara yansımaktadır (Muğla İli Arı Yetiştiricileri Birliği 2016).

Arıcılık sektöründe yaşanan verim düşüklüğü, toplu arı ölümleri, gezginci arıcılığa yönelik planlamaların çevre koşulları sağlıklı olarak değerlendirilmeden yapılması, bal dışındaki arı ürünlerinde bir

DERLEME MAKALESİ / REVIEW ARTICLE

standardizasyonun oluşturulamaması, mevcut hükümlere rağmen kullanılan peteklerin bal üretimine uygun olmaması dolayısıyla Türkiye'nin uluslararası piyasada ürünleriyle ilgili güven problemi yaşanması; yeni ve daha ayrıntılı düzenlemelere ihtiyaç olduğunu göstermenin yanında, bakanlık tarafından yapılan denetimlerin mevcut durumdan daha etkili bir şekilde yapılması gerektiğini de göstermektedir.

Adsız Düzenleyici İşlemler

Normlar hiyerarşisinin en alt basamağına inildiğinde, arıcılığın çeşitli aşamalarını doğrudan düzenleyen veya dolaylı olarak ilgilendiren pek çok düzenleyici işlemle karşılaşmaktadır. Ancak bu düzenleyici işlemler; arıcılıkta yaşanan gelişmelerin ortaya çıkardığı ihtiyaçların tespitiyle ortaya konduğundan farklı zaman dilimlerinde ve farklı isimler altında düzenlenmiştir. Bu nedenle her aşaması ayrı bir veya birden çok işlemde düzenlenen arıcılık faaliyetinde, hem üretimi gerçekleştiren arıcı hem de üretim sürecini denetleyen idare için takip edilmesi zor bir prosedür ortaya çıkmakta, bu durum arıcı ile idare arasındaki bürokratik ilişkiyi yavaşlatmakta ve üretimde sağlıklı bir sürecin ortaya çıkmasını zorlaştırmaktadır (Türkiye Arı Yetiştiricileri Merkez Birliği, 2017).

Örneğin TGK 2012/58 No'lu Bal Tebliği incelendiğinde görülmektedir ki; üretimi yapan arıcıdan ve denetleme işlemini yapan idareden bal tebliğinin yanında, tebliğde yapılan atıflar nedeniyle, Türk Gıda Kodeksi Şeker Tebliği'ni, Türk Gıda Kodeksi Bulaşanlar Yönetmeliği'ni, Türk Gıda Kodeksi Pestisitlerin Maksimum Kalıntı Yönetmeliği'ni, Türk Gıda Kodeksi Hayvansal Gıdalarda Bulunabilecek Farmakolojik Aktif Maddelerin Sınıflandırılması ve Maksimum Kalıntı Limitleri Yönetmeliği'ni, Türk Gıda Kodeksi Mikrobiyolojik Kriterler Yönetmeliği'ni, Gıda Hijyeni Yönetmeliği'ni, Türk Gıda Kodeksi Gıda ile Temas Eden Madde ve Malzemeler Yönetmeliği'ni, Türk Gıda Kodeksi Etiketleme Yönetmeliği'ni ve Türk Gıda Kodeksi Yönetmeliği'ni bilmesi, en azından uygulayabilecek kadar takip etmesi aranmaktadır. Üstelik burada sayılanlar sadece Bal Tebliği'nden yola çıkarak tespit edilen düzenlemelerdir. Yukarıda bahsedildiği üzere üretici, Tarım Kanunu, Veteriner Hizmetleri, Bitki Sağlığı, Gıda ve Yem Kanunu ve bu kanunların uygulanmasına yönelik olarak çıkarılan ve arıcılığı da doğrudan ilgilendiren Damızlık Ana Arı Yetiştiriciliği Talimatnamesini, Ana Arı Yetiştiriciliği Talimatnamesini, Organik Tarım Yönetmeliği'ni de

takip etmeli ve faaliyetlerini bu düzenlemelere aykırılık teşkil etmeyecek şekilde gerçekleştirmelidir.

Bakanlığın, yönetmelik ve adsız düzenleyici işlemler üzerindeki düzenleme yetkisini kullanırken arı ürünleri üretim faaliyetinin her aşamasında doğrudan arı ürünlerine yönelik düzenlemeler yapmak yerine, yukarıda tespit edildiği üzere, mevcut diğer düzenlemelere gönderme yaparak bir standart oluşturmaya çalışması takip edilmesi ve ulaştırılması oldukça zor bir standardı ortaya çıkardığından, kamuoyunda sıkça gündeme gelen sorunlardan olan sahte ve katkı maddesi içeren balların (Samancı, 2019) tespiti ve takibini de zorlaştırmaktadır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Son yıllarda yapılan çalışmalarda Türkiye'nin on iki bini geçkin bitki türüne ev sahipliği yaptığı ve bunların yaklaşık 1/3'ünün endemik özellik gösterdiği tespit edilmiştir (Sorkun 2008). Bitki varlığı ve ılıman iklim koşullarıyla arıcılık faaliyeti için oldukça uygun bir coğrafyada yer alan Türkiye, henüz arıcılık sektöründe istenilen konuma gelebilmiş değildir. Tarım ve Orman Bakanlığı, Hayvancılık Genel Müdürlüğü'nün, 2019 yılı Mayıs ayında açıkladığı verilere göre 2018 yılında koloni başına ortalama bal üretimi 13,3 kilogramdır (T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı 2019). Kovan verimi bakımından dünya ortalamasının 20 kilogram olduğu (Tarımsal Ekonomi ve Politika Geliştirme Enstitüsü 2019) göz önüne alındığında verim bakımından ülkemiz oldukça geride kalmaktadır. Bunun yanında, ülkemizde üretimi en fazla yapılan arı ürünleri olan bal ve balmumu dışında polen, arı ekmeği, propolis, arı zehiri, apilarnil gibi ekonomik değeri olan, 2014 tarih ve 29158 sayılı Geleneksel ve Tamamlayıcı Tıp Uygulamaları Yönetmeliğinin yürürlüğe girmesiyle ülkemizde de yönelimin arttığı "Apiterapi" uygulamalarının kaynağı olan arı ürünlerine yönelik hukuki düzenlemelerin yapılmamış olması üretici tarafından az da olsa üretilen bu ürünlerin güvenilirliğini sarsmakta özellikle uluslararası pazarda tercih edilebilirliğini sorgulatmaktadır (Ünye Ticaret Borsası, 2014). Ayrıca bu ürünlerin üretilmesi için devlet desteği de henüz yeterli değildir. Üreticinin bal dışındaki diğer arı ürünlerini üretebilmesi için ekstra ekipmana ve bilgiye ihtiyacı olduğu düşünüldüğünde henüz bu ekipmanlara yönelik tarımsal destek ödeneği bulunmamakta, üniversitelerin arıcı birlikleri ile işbirliği içinde yaptığı eğitimler dışında üreticiye bu ürünlerle ilgili eğitim

DERLEME MAKALESİ / REVIEW ARTICLE

verilmediğinden, üretilen ürünler de istenilen miktar ve kaliteye ulaşmamaktadır.

Bunun yanı sıra, bal arılarının tozlaşma ile tarımsal üretime yönelik sağlamış olduğu büyük ekonomik katkılar, bitkisel üretim yapan çiftçiler ve halk tarafından yeterince bilinmemektedir. Bu farkındalığın oluşmaması sonucu yapılan uygulamalarla bitkisel üretim sektörü ile arıcılık sektörü arasında birçok problem oluşmaktadır. Tozlaşma ile ilgili yapılacak idari, mali ve hukuki düzenlemeler arıcılık sektörünün ülke ekonomisi, habitat-biyoçeşitliliğin sürekliliği, halk sağlığı ve arıcıların sosyo-ekonomik yapılarında iyileşmelere neden olabilecek potansiyeller taşımaktadır.

Belirlenen son verilere göre bal üretiminin ekonomiye katkısı 1 milyar 710 milyon Türk Lirasıdır (Çevik 2018). Arıcılık sektöründe uygulanacak doğru hukuki, çevresel ve ekonomik politikalarla bu rakamın çok çok üstüne çıkılabileceği yukarıda bahsedilen hususlardan hareketle mümkündür.

Yukarıda incelendiği üzere, arıcılık faaliyetinin hukuki açıdan düzenlenmesinde en ciddi ihtiyaçlar normlar hiyerarşisinin alt basamaklarına inildikçe ortaya çıkmaktadır. Hem içerik olarak yetersiz hem de şekil olarak dağınık bir görüntü arz eden Arıcılık Yönetmeliği ve yukarıda izah edildiği üzere bal dışındaki arı ürünlerine yönelik olarak duyulan hukuki düzenleme ihtiyacına cevap verilememiş olması arıcılık faaliyetini olumsuz etkilemektedir.

Bu kapsamda yapılması gerekenler dağınık bir görüntü sergileyen düzenlemelerin tek bir mevzuat altında toplanması, ihtiyaç duyulan alanlarda düzenleme yapılması ve üreticinin geçmek zorunda olduğu bürokratik sürecin mümkün olduğunca sadeleştirilerek uygulanabilir yeni bir mevzuatın ortaya konmasıdır.

Bir mevzuatın oluşturulması, disiplinler arası bir çalışmayı gerektirir (Kaplan 1992). İhtiyaçlara cevap veren bir mevzuatın hazırlanması; hukuk dili ve metoduna hakim, temel sosyoloji ve ekonomi bilgisine sahip dil bilgisi güçlü ayrıca bunun yanında mevzuatla düzenlenecek alanın bilgisine de hakim uzmanlar tarafından hazırlanabilir (Araç ve İba 2003). Zira hukuk doktrininde, dil bilgisi bakımından iyi yazılmış bir metin görüntüsüne sahip olmayan normların iyi norm olarak da nitelendirilemeyeceği görüşü hakimdir (Lötscher 2015). Hukuki metinlerin yazılması için Avrupa Birliği tarafından hazırlanan rehberde bir kanun metninin “açık, basit, şüpheye

yer bırakmayacak nitelikte” (European Union 2015) olması gerektiği de belirtilmiştir.

Türkiye’de mevzuat hazırlama sürecinde takip edilmesi gereken düzenleme 17/02/2006 tarihli *Mevzuat Hazırlama Usul Ve Esasları Hakkında Yönetmelik*’tir. Yönetmelikte, ilgili idarenin görev alanına giren bir konuyla ilgili mevzuat hazırlarken hukuk müşavirliğinin ve konuyla ilgili mahallî idarelerin, üniversitelerin, sendikaların, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının ve sivil toplum kuruluşlarının görüşlerinden de faydalanması gerektiği ve taslaklar hazırlanırken yaşayan Türkçe’nin kullanılmasının zorunlu olduğu açıkça belirtilmiştir.

Bakanlık, hazırlayacağı yeni mevzuatın bütünlük arz eden bir yapıda ve bir hukuki düzenlemenin sahip olması gereken nitelikleri taşımasını amaçlamalıdır. Mevzuatın hazırlanması için oluşturulacak komisyonda yasama uzmanı, Türk Dili uzmanı, veteriner hekim, biyolog, kimyager, çevre, gıda, orman, ziraat, jeoloji, vb. mühendisleri ile bakanlık ve sivil toplum kuruluşu (STK) yetkilileri ile sektördeki tüm paydaşların bulunması, ihtiyaçlara cevap veren bir mevzuatın hazırlanması için atlanmaması gereken bir husustur.

Yönetmeliklerin ve adsız düzenleyici işlemlerin, mevcut sorunlara göre hızlı bir şekilde revize edilmesi kanunlara göre çok daha kolaydır. Zira kanunların hazırlık sürecinde mecliste oluşturulan komisyonlarda ve genel kurul görüşmelerinde hem zamanın kısıtlı olması hem de bazı konularda milletvekillerinin sahip olduğu siyasi kaygılar kanunların çıkmasını zorlaştırmakta, kanunların komisyonlarda görüşülmesi ve genel kuruldaki yasalaşma sürecinde mevcut sorunlara yeterince değinmek çoğu zaman mümkün olmamaktadır. Bakanlık, kanun tarafından sınırları çizilmiş ve varlığı bir kanuna dayanan, yönetmelik hazırlama ve düzenleyici işlem yapma yetkisini kullanırken bu durumun bilincinde olmalı, uzman ve uygulayıcıların görüşlerini çok daha fazla dikkate alarak ve kapsamlı hazırlık çalışmaları gerçekleştirerek mevzuat hazırlamalıdır.

Söz konusu kriterlere uygun hukuki düzenlemeler hazırlandığında ve bu düzenlemelerin uygulamaya yansıtılması sağlıklı işleyen denetimlerle sağlandığında hem üretim etkinliği hem de ürün kalitesinin artmasının önündeki engeller kaldırılmış olacak, ekolojik dengenin bozulmaması ve biyosenozun sağlanabilmesi de gerçekleşecektir. Bütünlük arz eden ve arıcılık faaliyetinin her

DERLEME MAKALESİ / REVIEW ARTICLE

safhasını kapsayan bir mevzuat, arıcılar için ulaşılabilir ve uygulanabilir bir nitelik kazanacak bu sayede standartlar hızla yükselecektir. Ayrıca hukuki bir standarda sahip olan arı ürünleri dış pazarda da itibar kazanacak ve ülke ekonomisine ciddi katkılar sunacaktır. Oluşturulacak yeni mevzuatta, son yıllarda özel sektörde yar alan firmaların ürün kalitelerini arttırmak için başvurduğu, belli bir standardı tutturamayan ürünün karşılığını aldığı sözleşmeli arıcılık modelini yaygınlaştıran ve üretici için çok daha güvenilir bir hale getiren düzenlemelere yer verilmesi de üretimin ve üretimin kalitesinin artmasına hizmet edebilecek önemli bir husustur.

KAYNAKLAR

- Akkaya, H., Alkan, S. 2007. Beekeeping in Anatolia from the Hittites to the present day, *Journal of Apicultural Research*, 46(2): 120-124, DOI: 10.1080/00218839.2007.11101378.
- Anayasa Mahkemesi 16-27 Eylül 1967 tarih ve E.1963/336, K.1967/29 sayılı Karar, Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi, Sayı 6, s.23.
- Araç , İ., İba, Ş. 2003. Türkiye'de Yasa Önerisi Hazırlama ve Norm Koyma Tekniği ve Yasamacı Mesleğinin Nitelikleri Üzerine. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 58(3): 35-59.
- Baykal, C. M. 2008. Hukuk-Ekonomi İlişkisi Ve Ekonomi Hukuku Üzerine. *Ankara Barosu Dergisi* (4): 77-78.
- Çevik, M. 2018. Bal Üretiminde Dünya İkincisiyiz. *Türk Tarım ve Orman Dergisi*, Eylül-Ekim 2018.
- Dinler, V. 2008. Devletin İktisadi ve Sosyal Ödevlerinin Sınırı Açısından İdarenin Sorumluluğu. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(1): 1-19.
- Emen, İ. 2018. Arıcılar: Tarım ilaçları yasaklansın, yılda 150 bin kovan ölüyor. *Hürriyet Gazetesi*. Erişim adresi: <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/aricilar-tarim-ilaclari-yasaklansin-yilda-150-bin-kovan-oluyor-41000665>, 27 Ekim 2018.
- European Union. 2015. Joint Practical Guide of the European Parliament, the Council and the Commission for persons involved in the drafting of European Union legislation. Luxembourg.
- Fendoğlu, H. T. 2018. *Anayasa Hukuku*. Yetkin Yayınları, Ankara, 2018/09 4. Baskı, 666 Sayfa, ISBN 978-605-05-0320-3.
- Gözler, K. 2018. *Hukuka Giriş*. Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- Greenpeace Akdeniz. 2018. *Dünyada ve Türkiye'de Tozlaşmayı Yapan Canlıları Ve Tarımı Tehlikeye Atan Faktörlere Dair Bir Değerlendirme*. İstanbul: Greenpeace.
- İba, Ş. 2017. *Anayasa Hukuku Genel Esaslar*. Ankara: Turhan Kitabevi Yayınları.
- Kaplan, İ. 1992. Kanun Yapma Sanatı Ve Tekniği. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 47(1): 99-101.
- Kaya, S. B. 2015. Hukuk Devleti, Demokrasi Ve Anayasacılık Ekseninde Anayasa Yargısı ve Yargısal Aktivizm. *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 19(3): 355-401.
- Lötscher, A. 2015. İyi Kanunlar Şeffaf Metinlerdir. *Kanun Yapma Tekniği* (s. 119-145). Ankara: Türkiye Barolar Birliği.
- Muğla İli Arı Yetiştiricileri Birliği. 2016. *5. Uluslararası Muğla Arıcılık Ve Çam Balı Kongresi Sonuç Raporu*. Muğla.
- Özkök, A. 2018. Türkiye'de Hızla Büyüyen Sektör: Arı Ürünlerine Genel Bir Bakış. Editör Aslı Özkök, Hacettepe Üniversitesi, Palme Yayınevi, ISBN: 978-975-491-463-4, Ankara.
- Resmi Gazete 2018, 2 21. 2018/11460 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı. *2018 Yılında Yapılacak Tarımsal Desteklemelere İlişkin Karar*.
- Samancı, A. 2019. Sahte Organik Bal Uyarısı. *Haber Gazetesi*. Erişim adresi: <http://www.habergazetesi.com.tr/haber/5441001/sahte-organik-bal-uyarisi>, 7 Şubat, 2019.
- Sander, O. 2017. *Siyasi Tarih İlkçağlardan 1918'e*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Sarıöz, P. 2006. *"Arı Biziz, Bal Bizdedir" Dünden Bugüne Türkiye'de Arıcılık*. İstanbul: Altınparmak Pazarlama Koll. Şti.
- Sorkun, K. 2008. *Türkiye'nin Nektarlı Bitkileri, Polenleri ve Balları*. Ankara: Palme Yayınevi.

DERLEME MAKALESİ / REVIEW ARTICLE

T.C. Tarım Ve Orman Bakanlığı. 2019. *Hayvancılık Genel Müdürlüğü Mayıs 2019*.

Tarım Ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu. 2016. *IPARD Program Değerlendirmeleri Arıcılık Sektör Toplantısı Sonuç Raporu*.

Tarımsal Ekonomi ve Politika Geliştirme Enstitüsü. 2019. *Tarım Ürünleri Piyasaları Arıcılık*. Tarım Ve Orman Bakanlığı.

TBMM. 1920. Mayıs 2, 7 7, 2019 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı: <https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/kanunl>

ar_erisim.tutanak_hazirla?v_meclis=1&v_donem=1&v_yasama_yili=&v_cilt=&v_birlesim=&v_sayfa=&v_anabaslik=KANUNLAR&v_altbaslik=&v_mv=&v_sb=&v_ozet=&v_kelime=&v_bastarih=&v_bittarih= adresinden alındı

Türkiye Arı Yetiştiricileri Merkez Birliği. 2017. 45. *Apimondia Uluslararası Arıcılık Kongresi Sonuç Raporu*. Ankara.

Ünye Ticaret Borsası. 2014. *Arıcılık Ve Bal Raporu*. Ordu. 26-27.